

УДК 620.12.18

КУЛЬТУРА ОХОРОНИ ПРАЦІ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ ВИРОБНИЦТВА

Горностаї Орислава Богданівна, кандидат технічних наук
Станіславчук Оксана Володимирівна, кандидат технічних наук
Наливайко Микола Андрійович
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
м. Львів, вул. Кленарівська, 35

Анотація

Культура охорони праці на підприємстві охоплює: організаційну культуру; культуру управління охороною праці; культуру робочого місця; культуру взаємних стосунків керівників і підлеглих; культуру виробничої та трудової дисципліни; культуру поширення знань з питань охорони праці. Належного рівня культури охорони праці можна досягнути тоді, коли безпека виробництва, і в першу чергу - безпека працівників, є головною цінністю підприємства.

Ключові слова: культура охорони праці, культура виробництва.

Аннотация

Культура охраны труда на предприятии включает: культуру организации, культуру управления охраной труда, культуру рабочего места, культуру отношений руководителя и подчиненного; культуру производственной и рабочей дисциплины, культуры распространения информации по вопросам охраны труда. Высокого уровня культуры охраны труда можно достичь тогда, когда безопасность производства, и в первую очередь – безопасность рабочих, станет главной ценностью предприятия.

Ключевые слова: культура охраны труда, культура производства.

Abstract

Culture of occupation of safety at the company include: organizational culture, culture of occupation of safety management, workplace culture, a culture of mutual relations between managers and subordinates, culture of production and labour discipline, culture of emission of knowledge on occupation of safety. Appropriate level of culture of occupation of safety can be achieved when production safety, and especially – the security of staff is a core value of the enterprise.

Key words: culture of occupation of safety, the culture of production.

За рішенням МОП у вирішенні проблеми забезпечення безпечних і здорових умов праці в чисельних документах та заходах ключова роль відводиться культурі охорони праці.

Культура охорони праці означає забезпечення права на безпечні та здорові умови праці на всіх рівнях, активну участь держави (уряду), роботодавців і працівників у забезпеченні безпечних і здорових умов праці через чітко сформульовану систему прав, обов'язків і сфер відповідальності, в якій принцип превентивності має найвищий пріоритет. Створення та підтримування культури охорони праці вимагає застосування усіх можливих засобів і методів для підвищення обізнаності, знань, розуміння сучасних концепцій небезпек і ризиків, посилення їхньому запобіганню чи обмеженню.

Відомо, що основною метою охорони праці - збереження здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності. Тому в Україні гостро стоїть питання культури охорони праці, а також культури безпеки. Ці два поняття є незалежними і в той ж самий час тісно взаємозв'язаними, оскільки і першим і другим забезпечується безпека життєдіяльності. А вміння та готовність роботодавця чи працівника гарантувати безпеку та здоров'я свідчить, перш за все, про культуру виробництва.

На Міжнародній конференції праці у 2003 р. МОП прийняла Глобальну стратегію з охорони праці. Одним з наріжних каменів стратегії стало розповсюдження культури охорони праці. При сформованій культурі охорони праці право на небезпечні та здорові умови праці на виробництві дотримується усіма: урядом, роботодавцями, працівниками. Від цих основних учасників вимагається спільна робота щодо активної підтримки культури охорони праці шляхом реалізації відповідних прав, обов'язків і відповідальності, оснований на взаємоузгодженій позиції на усіх рівнях.

Зараз системного формування культури охорони праці в державі ще не розпочато. Хоча необхідні правові засади для цього існують - законодавство про охорону праці, відповідні національні та міжнародні стандарти, Конвенції МОП, у т.ч. Конвенції № 155 і № 187.

Таким чином, виходячи з поняття культури охорони праці, вона за своїм змістом включає управлінські системи й практику їхнього застосування, участь працюючих та їхню поведінку на робочих місцях, усі ті принципи, відносини, правила, що сприяють створенню безпечного та здорового виробничого середовища й трудового процесу. В результаті люди зможуть працювати продуктивно та якісно. Необхідною основою для цього служить Конвенція МОП про безпеку та гігієну праці (№ 155).

У 2007 р. відбувся круглий стіл „Шлях до культури безпеки: проблеми й здобутки”, на засіданні якого переважно обговорювалися питання культури ядерної безпеки. Проте в Рекомендаціях круглого столу згадано про високий рівень професійної захворюваності, травматизму та аварій в промисловості, рекомендовано підвищити активність державних органів у впровадженні концепції культури безпеки в інших галузях.

На II Всеукраїнському форумі „Збереження й розвиток трудового потенціалу України” (2007 р.) заступником Міністра праці та соціальної політики було сказано про необхідність сформувати нову національну культуру профілактики травматизму та профзахворюваності й запропоновано низку відповідних заходів.

Держгірпромнагляд, відповідно до своїх функцій, також сприяє формуванню культури охорони праці через координацію управління охороною праці та перевірку її ефективності на різних рівнях. Тому серцевиною цієї роботи є вдосконалення систем управління охороною праці згідно з сучасними принципами їхнього створення, відображеними в міжнародних стандартах і врахування законодавчого досвіду в цій області.

На виробничому рівні, як базовому в піраміді різнорівневого управління охороною праці, культуру охорони праці слід розуміти як прояв ставлення працівника до проблем безпеки при виконанні ним службових обов'язків. У цьому випадку культура безпеки зорієнтована безпосередньо на працюючу людину. Рішення керівництва демонструють піклування про працівників (нарівні з турботою про доходи), а працівники відіграють помітну роль у вирішенні виробничих проблем, одержують позитивну оцінку своєї діяльності, довіряють своєму керівництву [1].

Для побудови культури охорони праці на виробництві необхідно:

- запровадити таку систему управління, яка забезпечувала б регулярний контроль керівного персоналу та діяльність середньої виробничої ланки,
- керівництву вищої ланки на практиці демонструвати, що безпечні та здорові умови праці - один із пріоритетів на виробництві;

- кожному працівникові, який виявив до цього зацікавленість, надавати можливість брати участь у значимій діяльності, пов'язаній із забезпеченням безпеки праці,
- системі управління охороною праці (на всіх рівнях) бути гнучкою, надавати можливість вибору;
- зусилля працівників із забезпечення охорони праці приймати як позитивні;
- у колективі формувати атмосферу відкритості, досягати загальної психологічної налаштованості на безпечну працю, розвивати почуття професійної відповідальності.

Досягнення розуміння цього - ключ до створення культури охорони праці на виробництві.

Отже, впровадження культури охорони праці передбачає навчання і знання працівників безпеки праці як працівниками, так і роботодавцями; розуміння та усвідомлення виробничих небезпек і ризиків. Разом з тим, культура охорони праці неможлива без залучення працівників до вирішення питань з охорони праці. Додержання вимог безпеки слід в однаковій мірі вимагати як від керівника, так і від кожного працівника без винятку [2].

До складових культури охорони праці на підприємстві належать: організаційна культура; культура управління охороною праці; культура профілактики з охорони праці; культура робочого місця; культура взаємних стосунків керівників і підлеглих; культура виробничої та трудової дисципліни; культура поширення знань з питань охорони праці. Належного рівня культури охорони праці можна досягнути тоді, коли безпека виробництва, і в першу чергу - безпека працівників, є головною цінністю підприємства.

Тому можна стверджувати, що культура охорони праці є складовою визначення „культура виробництва – соціального процесу, спрямованого на реалізацію таких умов існування і діяльності людей та соціальних груп відносно до рівня їхнього розвитку і стереотипу поведінки, за яких показники усіх ризиків не перевищують допустимих значень.

Статистичні дані свідчать про недостатній рівень культури виробництва в Україні. Найбільш наочним є показники смертності в наслідок нещасних випадків (за перших 9 місяців 2010 р. – 488 випадки). Даний показник є у 3-5 разів вищим, ніж в інших європейських країнах. Так, впродовж 1991-2008 рр. внаслідок нещасних випадків зрізних причин загинуло майже 1,2 млн українців і травмовано ще 12 млн. За статистикою такі випадки смерті займають 3 місце після серцево-судинних та онкозахворювань, а серед працездатного населення – перше. За виробничим травматизмом Україна посідає 2 місце в Європі після Португалії. Як свідчить аналіз, основними причинами смертності є організаційні (72%), а вже потім - технічні (19%) та психофізіологічні (9%). Цілком логічно напраплюється висновок, що саме низький рівень культури виробництва в Україні зумовлює високий рівень виробничого травматизму [3]. Тому, для зміни ситуації на краще необхідно здійснити такі заходи:

- розробити як єдине ціле і змалку закладати громадянам України той комплекс цінностей і зразки поведінки, які спрямовані на забезпечення безпечного і здорового способу життя;
- встановити в усіх сферах функціонування держави пріоритет безпеки особистості перед економічною вигодою;
- своєчасно інформувати населення про різного виду загрози його безпеці та здоров'ю;
- посилити пропаганду безпеки праці з урахуванням особливостей різних групових категорій – вікових, гендерних тощо.

Тому на перший план виходить необхідність застосування нормативно-правових актів, які регламентують виробничі процеси. Інструктажі та інструкції з охорони праці

мають перейти із стану формальних у стан життєво необхідних, стати надійним помічником працівника. Одним із напрямів роботи має стати розроблення науково-обґрунтованих засад функціонування систем контролю, відстеження потенційних небезпек та прогнозування стану охорони праці. Інспектор не тільки повинен бути там, де є небезпека, він повинен відчувати можливе настання небезпечної ситуації і випередити її. Керівництво підприємств, в першу чергу, повинно вважати, що безпечні та здорові умови праці - один із пріоритетів на виробництві.

Вирішення питання охорони праці можливо лише за умови створення на підприємстві високої культури виробництва, що передбачає впровадження комплексу заходів, а саме [1]:

- застосування сучасних високих технологій (механізація, автоматизація, комп'ютеризація, роботизація, впровадження прогресивної техніки, безперервної, безвідходної технології, надійність і якість обладнання);

- застосування методів сучасного менеджменту, підвищення ролі працівника в управлінні виробництвом (сучасна організація виробництва в умовах ринку, оптимальні санітарно-гігієнічні і психофізіологічні умови праці, досконала техніка безпеки, впровадження виробничої естетики);

- особиста культура працівників (рівень загальноосвітньої і ділової кваліфікації, виховання, розвиток духовного рівня особистості, фізичне виховання, особиста гігієна, сумління ставлення до праці, самоконтроль, особистий вклад у створення гармонічно-психологічного клімату в колективі, висока освіта, володіння комп'ютером та інформаційною технологією, постійне навчання і самовдосконалення, ініціативність і підприємливість, відчуття господаря в колективі)

Отже, підвищення виробничої культури означає систематичне і наполегливе удосконалення техніки і технологій, організації праці й особистої культури працівників.

Формування культури виробництва праці повинно забезпечувати безпеку життєдіяльності на всіх рівнях трудової діяльності. В першу чергу на організаційному, яке повинно включати моральне та матеріальне стимулювання діяльності персоналу, скерованого на зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій, а також технічному, яке повинно йти в ногу із сучасними технологіями та знаходитись у належному та справному стані. Велике значення у забезпеченні безпечних умов праці має наукове забезпечення та міжнародне співробітництво, за допомогою яких покращуються не лише умови праці, а й усувається значна частина ризиків для життя.

Література

1. Гогіташвілі Г.Г. Система управління охороною праці / Навчальний посібник. – Львів, Афіза, 2002. – 320с.
2. М. Лисак. Культура охорони праці на підприємстві // Охорона праці. – 2010. – №9. – С.11-13.
3. В. Гончарук. Формування культури безпеки фахівця / В. Гончарук, С. Качан, В. Васійчук // Охорона праці. – 2010. – №11. – С.12-14.